

מועדי הביכורים במגילת המקדש

כנה ורמן

מאמרי יעסוק בשלוש יחידות חוק במגילת המקדש, אחת מהמגילות שההדיר פרופ' קימרון. פרופ' קימרון בחן את הקריאה שהציע " ידיו למגילה, תיקנה ופרסמה בלוויית הסברים ואף הביא מידע נוסף על המצוי בכתב היד השני של המגילה (המכונה כ"י b). כמו כן הציע במאמריו קריאות נוספות והשלמות למילים חסרות. מאמציו יצרו טקסט ברור ומדויק המאפשר דיון נכון יותר בתוכן ובמהות. המחקר שלפניכם הוא אפוא תולדת פועלו של חתן הספר.

יחידות החוק שבהן נעסוק, כפי שנרמזו בכותרת, הן יחידות החוק של מועדי הביכורים. אני מבקשת לעיין בציווי על מועדים אלה ולשחזר את השורות שלא השתמרו. אנסה להראות שעיון בפרטי הציוויים של מועד אחד עשוי לסייע בהבנת עיצובו של האחר, ושליבון הפרטים של הטקסט הקיים עשוי לסייע לנו בשחזור הקרחות ללא ספקולציות מרחיקות לכת. במהלך השחזור אדון גם בתשובות שמעמידה המגילה לשאלות שהמקרא מציב, וכדי להבין את אלו אפתח בסקירה של המצוי במקרא.

המקרא מצווה על שני מועדים שאפשר לכנותם מועדי ביכורים, היינו מועדים שבהם מצווה העם להביא מפרות היבול החדש לאל. הראשון הוא יום הינף העומר, שבו יש להביא עומר מהתבואה החדשה וכן כבש לעולה (ויקרא כג 9-13). רק ממועד זה ואילך, על פי ויקרא כג, מותר לאכול מהתבואה החדשה (פסוק 14). מועד הביכורים השני, המכונה "חג הביכורים", "חג הקציר" וכן "חג השבועות", חל שבע שבתות אחר מועד הינף העומר (ויקרא כג 15) או שבעה שבועות אחר "החל חרמש בקמה" (דברים טז 9).¹ היבול שיש להביא ביום זה נקרא בספר במדבר **מנחה** (כח 26); בויקרא כג מתפרש שהמנחה היא שתי חלות לחם שאליהן נלווים שני כבשים לשלמים (פסוק 20). משמות לד 22 משתמע שחג שבועות הוא "בכורי קציר חטים" ומכאן ששתי חלות הלחם עשויות חיטים, ומכאן גם ניתן להסיק שהעומר, המובא שבעה שבועות לפני כן, מובא מהשעורים, המבכירות מוקדם יותר.

כמה פרטים בציווי מועדי הביכורים אינם בהירים דיים. המקרא מודיע שהינף העומר מתיר אכילת תבואה ככל מושבות בני ישראל (ויקרא כג 14), אך אין הוא

* מאמר זה נכתב בסיוע הקרן הלאומית למדע, מענק מס' 733/03.

1 על ההפרש בין השניים ראו ש' נאה, "אין אם למסורת, או: האם דרשו התנאים את כתיב התורה שלא כקריאתו המקובלת", תרביץ סא (תשנ"ב), עמ' 401-448.

מבהיר מהו אותו עומר שיש להניף: האם מדובר באלומה או בעשרון קמח.² המקרא גם דורש להביא כבש, אך המנחות הבאות אתו הן מנחות של איל דווקא. באשר לחג הביכורים, כאן יש חוסר בהירות בעניין הבאת שתי חלות הלחם. המקרא אינו מציין מחד גיסא שאסור לאכול מיבול החיטים החדש לפני הבאת הלחם. מאידך גיסא הוא מכנה את המנחה "מנחה חדשה", וכן הוא מצווה על ספירה של ארבעים ותשעה ימים המחברת בין מועד ביכורי השעורים למועד ביכורי החיטים. הספירה מצביעה על דמיון בין שני המועדים, וממנו אפשר להקיש שהאיסור לאכול מהיבול החדש החל במועד הראשון תקף גם במועד השני. שאלה נוספת העולה מהמקראות היא אילו עולות יש להקריב ביום זה. במקרא מצויות שתי רשימות של עולות שיש להביא בחג הביכורים. בויקרא כג מצווה להביא "על הלחם" שבעה כבשים, פר אחד, שני אילים ושעיר עזים לחטאת. במדבר כח, לעומת זאת, מצווה להביא שני פרים, איל אחד, שבעה כבשים ושעיר עזים. שני המקורות אינם מזכירים זה את רשימתו של זה, ואין מקור מקראי הקורא לקיים את שתיהן. ועוד, המקרא כולל את הביטוי "קודש ליהוה לכהן" בפסוק המדבר על לחם הביכורים והשלמים (כג 20), אך אינו מבאר היכן ומתי נאכלים הלחם והשלמים. לכך נקשרת שאלה נוספת, והיא החשובה ביותר: האם חובת עומר השעורים ושתי חלות הלחם העשויות חיטים חלה על כל יחיד ויחיד או על הציבור כציבור.³

חוסר הבהירות במקרא נובע מהיותו מורכב מכמה מקורות, לעתים סותרים זה את זה.⁴ נראה שרובד קדום שיקף מציאות שבה כל פרט ופרט נקרא להביא מביכורי פרוי למקדש המקומי. הבאת הביכורים למקדש הייתה בה משום הכרה בבעלות האל על הפרי. נתינת הביכורים על המזבח אפשרה את השימוש של הבעלים בנותר. החובה כללה הבאת שעורים בתחילת הקציר, כאלומה, ונלווה לה זבת. את ביכורי החיטים, שהם המיטב שבדגן, היה על האיכר להביא עם תחילת קציר החיטים. החיטים ניתנו על המזבח כשתי חלות חמץ, ואף להן נלווה זבח – כפול אף הוא: שני כבשים – שנאכל ברוב שמחה במקדש עצמו. במהלך הקיץ ובסופו עלו התירוש והיצהר למזבח, ואף הקרבנות הייתה מלווה באכילת שלמים ובשמחה.

רובד עממי זה טושטש בשל שתי מגמות בעריכה הכהנית, המאוחרת יותר: העריכה הכהנית עיצבה את החוקים כדי שיתאימו לריכוז הפולחן; היא גם ביקשה לנתב את

2 י' ליכט, "עמר", אנציקלופדיה מקראית, ו (תשל"ב), טור 301.

3 ראו י"ש ליכט (עורך), מועדי ישראל: זמנים ומועדים בתקופת המקרא ובימי בית-שני, ירושלים תשמ"ח, עמ' 165; א' כסלו, מתנות ראשית מן הצומח במקור הכהני, עבודת גמר, האוניברסיטה העברית, ירושלים תשנ"ט, עמ' 28.

4 לדיון עדכני וממצה בשאלת הרבדים ועריכתם ראו את עבודתו של כסלו (הערה 3 לעיל). הפסקאות שלהלן מסכמות את מסקנותיו שם.

היבול לכוהנים ולא למזבח.⁵ על פי הרובד הכוהני, למזבח עצמו מוקדשת רק החיטה, מנחה חדשה שאותה מביאים הכוהנים בשם הציבור. המנחה צריכה להינתן על המזבח במועד קבוע ההופך ליום שבתון, שבעה שבועות או שבע שבתות אחר תחילת הקציר, היינו במועד שבו מתחיל קציר החיטים. על פי רובד זה, בעת הבאת המנחה החדשה יש להקריב מספר רב של עולות (והן אלה המנויות בבמדבר כח).⁶

בשלב העריכה הסופי של חוקים אלה, עת השמיעה אסכולת הקדושה את קולה, שב והופיע הינף העומר כפותח את מועד הקציר. להינף נלווה כבש שחובה להקריבו כעולה ולא כשלמים. בציווי חג הביכורים נכללו שוב שתי חלות החמץ ואף שני הכבשים. עולות המועד הרגילות מהרובד הקודם נשארו כשהיו (אלא שנפלה טעות שיצרה הפרש בין האמור בבמדבר לבין האמור בויקרא).⁷ מאחר שברשימת העולות הנלוות לשתי חלות הלחם נכללו שבעה כבשים לעולה, שני הכבשים שימרו את מעמדם כשלמים. חלות החמץ, האסורות להקטרה ברובד הכוהני, הפכו אף הן מאכל לכוהנים.⁸ לתירוש הקצתה אסכולת הקדושה טקס משלו, אולם לא במועד שנתי אלא בשנה הרביעית מיום נטיעתו.⁹ היצהר נדחה לחלוטין מסדר היום המקראי.

והנה במגילת המקדש ארבעה מועדי ביכורים. לשני מועדי הביכורים המקראיים, אלו של השעורה והחיטה, נוספים מועדי תירוש ויצהר.¹⁰ ארבעים ותשעה יום מפרידים בין מועד למועד. המועד הראשון הוא יום הינף העומר, והוא חל ממחרת השבת שאחר הפסח, ביום העשרים ושישה בחודש הראשון. אחריו מועד ביכורי החיטים, החל ביום החמישה-עשר בחודש השלישי. מועד ביכורי התירוש, החל ארבעים ותשעה יום אחר כך, נופל ביום השלישי בחודש החמישי. מועד ביכורי היצהר חל ביום העשרים ושניים בחודש השישי, ארבעים ותשעה ימים אחר מועד התירוש.

היחידות העוסקות במועדים אלה תעמודנה במרכז עיוננו, ואף שעל פי סדר המועדים בלוח השנה המועד הראשון הוא יום הינף העומר, החל כאמור ביום העשרים ושישה בחודש הראשון, אפתח במועדי התירוש והיצהר, שכן ביחידותיהם הטקסט שלם יותר. אחר כך אדון במועד ביכורי החיטים, חג השבועות (ראו הערה 22 להלן). הדיון בהינף העומר יידחה לסופו של המאמר, שכן ליבון פרטי ההלכות של מועד זה אפשרי רק לאחר עמידה על פרטי הציוויים של שאר המועדים.

5 שם, עמ' 13-23.

6 שם, עמ' 33-34.

7 שם, עמ' 29, הערה 28.

8 שם, עמ' 30.

9 שם, עמ' 39-48.

10 על השמות הללו למועדים ראו י' ידן, מגילת המקדש, א, ירושלים 1977, עמ' 88.

מועדי התירוש והיצהר

מקומן של היחידות: מאמצע טור יט ועד ראש טור כג. קרוב לוודאי שבכל טור היו עשרים ושתיים שורות. כמו בטורים אחרים במגילה גם בטורים יט-כג השורות הראשונות לא השתמרו. השלמה של השורות החסרות אפשרית בזכות כ"י b שאותו פרסם קימרון במהדורתו בנפרד.¹¹ בטקסט שלהלן התאמתי את שורות כ"י b לשורות של כתב היד השלם, בהנחה שבראש כל טור חסרות שש שורות. הן מופיעות בגופן אחר, כדי להבחין בינן ובין כתב היד השלם. ההשלמות שהצעתי אני ושעליהן אעיר בהמשך מופיעות באות מעובה.

מועד התירוש

- (17) :19 וספרתמה לכמה מיום הביאכמה את המנחה החדשה ליהו[ה]
 (18) :19 [את] לחם הבכורים שבעה שבועות שבע שבתות תמימות
 (19) :19 [תהיינה] עד ממוחרת השבת השביעית תספורו חמשים יום
 (20) :19 ו[ה]ק[ר]בתמה יין חדש לנסך ארבעה הינים מכול מטות ישראל
 (21) :19 שלישיית ההין על המטה ויקריבו על היין הזה ביום הזה
 (22) :19 [עולה] ליהוה שנים עשר אילים כול ראשי אלפי ישראל
 (1) :20 [ונסכמה ע]ליה ומנחתמה כמשפט שנים עשרונים סולת
 (2) :20 [בלולה בשמן שלישיית הה]ין שמן לאיל על הנסך הזה
 (3) :20 [ויקריבו עולה פרים שנים איל אחד וכבש]ים בני שנה
 (4) :20 שבעה ושעיר [עזים אחד לחטאת לכפר על כול עם ה]קהל
 (5) :20 [ומנחתמ]ה ונסכמה כמשפט לפרים ולאיל [ולכבשים ולשעיר]
 (6) :20 [העזים אשה ריח ניחוח] ליהוה ברובע היום יקריבו [זואת]
 (7) :20 [וא]ת האילים ואת הנסך ויקריבו [של]מים [ביום הזה אילים]
 (8) :20 [ארבעה עשר] וכבשים [בני] שנה ארבעה עשר [ומנחתמה ונסכמה]
 (9) :20 [כמשפט לאילים ולכבשים] אחר העולה יעשום [וזרקו את דמם]
 (10) :20 [על המזבח סביב ואת] חלבמה יקטירו על המזבח]
 (הלכות הקטרת חלב השלמים והמנחה)
 (20) :20 וירימו ליהוה תרומה
 (21) :20 [ת]נופה מ[ן] האי[ל]ם ומן הכבשים את שוק הימין ואת החזה ואת
 (22) :20 [הלחיים ואת הקב]ה ואת האזרוע עד עצם השכם ויניפו אותמה תנופה
 (1) :21 [לכוהנים י]היה שוק
 (2) :21 [התרומה וחזה] [התנופה ולראשית ויתנו את האזרועות] והלחיים

E. Qimron, *The Temple Scroll: A Critical Edition with Extensive Reconstructions*, Beer-Sheva-Jerusalem 1996, עמ' 32, 34, 36.

- 21: (3) והקבאות למנות [והיה להמה חוק עולם מאת בני ישראל] ואת
 21: (4) השכם הנשאר מן האורוע [יתנו ללויים והיה להמה מאת העם]
 21: (5) [ל] חוק עולם להמה ולזרעמה [אחר יוציאום אל בני ישראל]
 21: (6) [ונתנו] שרי האלפים [מן] האילים ומן [הכבשים איל]
 21: (7) [אחד כבש אחד לאהרון ול] בנו ולבני לו[ן] א[י]ל אחד כבש אחד
 21: (8) ולכול המטה [איל] אחד כבש אחד לכול המט[ות] שנים ע[ש]
 21: (9) שבטי ישראל ואכלום בחצר החיצונה לפני יהוה [וישתן]
 21: (10) [מן] התירוש הכוהנ[ים] ישתו שמה ראשונים והלויים [שניים]
 21: (11) [ואחריהמה ישתו כול בני ישראל נשיאי הדגלים בראשונה
 21: (12) [וכול שרי האלפ[ים]ם ואחריהמה כול העם מגדול ועד קטן
 21: (13) יחלו לשתות יין חדש ולאכול ענבים ובוסר מן הגפנים [כי]
 21: (14) [ביו]ם הזה יכפרו על התירוש וישמחו בני ישראל לפ[ני] יהוה
 21: (15) [חוקות] עולם לדורותיהמה בכול מושבותיהמה ושמחו בי[ום] הזה
 21: (16) במועד [החלם] לנסך נסך שכר יין חדש על מזבח יהוה שנה שנה
 vacat (17) 21:

מועד היצהר

- 21: (18) וספר[תמה לכ]ם מיום הזה שבעה שבעות שבע פעמים תשעה
 21: (19) וארבעים יום שבע שבתות תמימות תהיינה עד ממוחרת השבת
 21: (20) השביעית תספורו חמשים יום והקרבתמה שמן חדש ממשבות
 21: (21) מטות בני[יש]ראל מחצית ההין אחד מן המטה שמן חדש כתית
 21: (22) [ויקריבו את ראשית ה]יצהר על מזבח העולה בכורים לפני יהוה
 22: (1) [ויקריבו עולה ליהוה ברובע היום פרים שני]ם אילים שנים
 22: (2) [כבשים שבעה ושעיר לחטאת לכפ]ר בו על כול העדה לפני
 22: (3) [יהוה ומנחתמה ונסכמה סולת כלולה] בשמן הזה מחצית ההין
 22: (4) [לפר האחד ויין מחצית ההין נסך כמ]שפט עולה היא אשה ריח
 22: (5) [ניחוח לפני יהוה ושלישית ההין שמן לאיל האחד ויין שלישית]
 22: (6) [ההין ורבע ההין שמן לכבשים ולשעיר ורביעית ההין יין ומן]
 22: (7) השמן הזה יבעירו בנרות בה[עלותם את הנרות]
 22: (8) vacat [ויקריבו שלמי]ם שרי האלפים עם נשיאי [הדגלים]
 22: (9) [אילים ארבעה עשר וכב]שים ארבעה עשר ומנחתמה ונסכמה
 22: (10) [כמשפ]ט לאלים ולכ[בש]ים ושחטו בני לוי א[ת] האלים ואת הכבשים
 22: (11) [וזר]קו הכוהנים בני אהרון את דמם [על המזבח סביב]
 22: (12) [ואת כול] חלבמה יקטירו על מזבח ה[עולה כמשפט ואת]
 22: (13) [מנחתמה] ונסכמה יקטירו על החלבי[ם] אשי לריח]

- 22: (14) ניחוח ליהוה וירימו מן האילים ומן הכבשים
 22: (15) את שוק הימין ואת חזי התנופה ולראשית [ואת האזרוע ו]את
 22: (16) הלחיים ואת הקבה לכוהנים יהיה למנה כמשפטמה וללויים
 22: (17) את השכם אחר יוציאום אל בני ישראל ונתנו בני ישראל לכוהנים
 22: (18) איל אחד כבש אחד וללויים איל אחד כבש אחד ולכול מטה
 22: (19) ומטה איל אחד כבש אחד ואכלום ביום הזה בחצר החיצונה
 22: (20) לפני יהוה חוקות עולם לדורותיהמה שנה בשנה אחר
 22: (21) יואכלו ויסוכו מן השמן החדש ומן הזתים כי ביום הזה יכפרו
 22: (22) על [כול] [יצ]הר הארץ לפני יהוה פעם אחת בשנה וישמחו
 23: (1) כול בני ישראל בכול [מושבותיהמה לפני יהוה חוק עולם]
 23: (2) [לדורותיהמה]

לשני המועדים מבנה דומה למדי (ראו הטבלה בנספח ב). בשניהם יש להביא תחילה קבוצת עולות הדומה לזו שיש להביא במועדים שהמקרא מצווה עליהם. בשניהם יש להביא בהמשך שלמים שהכוהנים, הלויים והעם רשאים לאכול. בחג התירוש יש להביא גם שנים-עשר אילים לעולה. בשני המועדים נעשה שימוש בביכורים בעת הקרבת העולות, ועל הכוהנים והעם להשתמש בסוג הפרי שממנו הובאו הביכורים בעת אכילת השלמים בסיום הטקס.

נדון תחילה ברשימת העולות הרגילות במועדי המקרא המצויה בשני תיאורי המועדים שלפנינו ובשחזורן. במועד התירוש חובה להביא "פריים שנים איל אחד וכבש]ים בני שנה שבעה ושעיר [עזים אחד לחטאת לכפר על כול עם ה]קהל" (כ 3-4), ואילו במועד היצהר "פריים שנים]ם אילים שנים [כבשים שבעה ושעיר לחטאת לכפר]ר בו על כול העדה" (כב 1-2). ההשלמה שהציע קימרון לקרחה ברשימת הקורבנות של מועד התירוש, "פריים שנים איל אחד", מסתברת לאור ההמשך; בשורה 5 בטור כ מדובר על הפריים והאיל: "ונסכמה כמשפט לפריים ולאיל". גם הרשימה המצויה במועד היצהר חסרה. ההשלמה שהצעתי תלויה בידוע לנו ממועדים אחרים. מתיאור מועד התירוש עולה שיש להקריב את העולות "ברובע היום". שיבצתי אפוא את הביטוי הזה בשורה 1 בטור כב: "ויקריבו עולה ליהוה ברובע היום". להשלמה המוצעת בראש שורה 2, "כבשים שבעה", אין אישור מרמזים בהמשך; אולם מכיוון שסביר שהמגילה ציוותה להביא רשימת עולות הקרובה לרשימות שאנו מוצאים במועדי המקרא, וברשימות מועדי המקרא מופיעים תמיד שבעה כבשים, השחזור אינו ספקולטיבי מדי. למצוי בשורה 1 בטור כב – שני פריים ושני אילים – אין מקבילה במקרא. אם אין המקרא מצווה על שני פריים ואיל אחד (במדבר כח 11, 19, 27), הוא מצווה להביא פר אחד ואיל אחד (במדבר כט 3, 8) או פר אחד ושני אילים (ויקרא כג). אפשר אפוא שלפנינו טעות סופר.

באשר לשלמים, בשתי היחידות השתמר אזכור של אילים וכבשים, ונראה כי מספרם ארבעה-עשר. מספר האילים לא השתמר לא ביחידת מועד התירוש ולא ביחידת מועד היצהר, אך יש היגיון בשחזור המוצע,¹² שכן בהמשך, עם פירוט רשימת הנהנים מהשלמים, מתברר שמדובר בארבע-עשרה קבוצות – הכוהנים, הלויים ושנים-עשר שבטי ישראל: "איל אחד כבש אחד לאהרון ולבנו ולבני לוי אי"ל אחד כבש אחד ולכול המטה [איל] אחד כבש אחד לכול המט[ות שנים עשר] שבטי ישראל ואכלום בחצר החיצונה לפני יהוה" (כא 6-9). קימרון אכן הציע שחזור של המספר הזה במועד היצהר: "ויקריבו שלמים שרי האלפים עם נשיאי [הדגלים אלים ארבעה עשר וכבשים ארבעה עשר]" (כב 8-9), אולם נמנע מלהשלים את המספר ביחידת מועד התירוש משום שסבר שבכתב היד מופיעה האות תי"ו. הקריאה של האות תי"ו מסופקת מאוד, ועל כן אני מעזה להתעלם ממנה ולהשלים את השורות כך: "ויקריבו [שלמים] ביום הזה אילים ארבעה עשר וכבשים [בני] שנה ארבעה עשר" (כ 7-8). הביטוי "ביום הזה" מופיע בהמשך, בסופה של הפסקה (כא 14), והוא אפשרי גם כאן. אני מציעה לכלול כדי שהשורה תהיה באורך סביר.

המקרא מצווה להזות את דם קרבן השלמים על המזבח סביב וכן להקטיר את חלבו של קרבן השלמים על המזבח (ויקרא ג 2 ועוד). על פי זאת יש להשלים את ההוראות במגילה: "[וזרקו את דמם על המזבח סביב ואת] חלבמה יקטירו על המזבח" (כ 9-10); "[וזרקו] ה[כוהנים בני אהרון את דמם] על המזבח סביב ואת כול[חלבמה יקטירו על מזבח ה[עולה כמשפט ואת מנחתמה] ונסכמה יקטירו על החלבי[ם] אשי ריח[ניחוח ליהוה]" (כב 11-14).¹³ הציווי להקצות חלקים מבשר השלמים לכוהנים וללויים אף הוא על פי המקרא.¹⁴

במועד התירוש משמש היין נסך לשנים-עשר האילים שחובה על העם להביא. בתחילת היחידה נתבע העם להקריב "על היין הזה ביום הזה [עולה] ליהוה שנים עשר אילים כול ראשי אלפי ישראל" (יט 21-22), ובהמשך מפורש שהיין המובא משמש כנסך: "ומנחתמה כמשפט שנים עשרונים סולת [בלולה בשמן שלישיית הה]ין שמן לאיל

12 וראו גם י' נחמיאס, מועדים חדשים בלוח המועדים של מגילת המקדש – שיקול מחודש, עבודת גמר, אוניברסיטת תל-אביב, תשס"ג, עמ' 53.

13 כאן אני חולקת על קימרון. בשורות 9-10 שבטור כ הוא משלים: "[וזרקו את דמם על יסוד עזרת המזבח ואת]חלבמה [...]" במקרא, כאמור, דם זבח השלמים נזרק על המזבח סביב ולא על יסוד המזבח. מחלוקת בינינו גם בדבר ההשלמה בטור כב. קימרון סובר שבהקטרה נכלל גם הבשר: "[ואת בשרמה ו]חלבמה יקטירו על מזבח ה[עולה כמשפט ואת מנחתמה] ונסכמה יקטירו על החלבי[ם] והבשר אשי ריח[ניחוח ליהוה]". נראה לי שלאור המקרא אין לסבור שבשר זבח השלמים הוקטר.

14 שוק הימין, חזי התנופה, הזרוע, הלחיים והקיבה ניתנים לכוהנים; השכם ניתן ללויים. על הקצאת השכם ללויים כפתרון לשאלה מה זכאים הלויים לקבל מבשר קרבנות השלמים ראו י' מילגרום, "השכם ללויים", בתוך ידן (הערה 10 לעיל), עמ' 131-136.

על הנסך הזה" (כ 1-2). מכאן ברור מדוע כל שבט מביא שלישיית ההין יין (יט 21); זהו הנסך שנדרש לאיל (במדבר כח 14). משורות 3-4 בטור כב אנו לומדים שהשמן שמביא העם הוא השמן שבו נבללת המנחה הבאה עם הפרים המוקרבים באותו יום: "[ומנחתמה ונסכמה סולת בלולה] בשמן הזה מחצית ההין". אני משערת שבשורות 5-6, שכמעט לא השתמרו, פורטו כמות השמן הנבלל במנחה הבאה עם הכבשים, האילים ושעיר העזים וכמות היין לנסך,¹⁵ ומהן השתמע שהשמן שהביא העם שימש גם בעבור מנחות אלה. השלמתי אפוא כך: "ושלישיית ההין שמן לאיל האחד ויין שלישיית ההין ורבע ההין שמן לכבשים ולשעיר ורביעית ההין יין" (כב 6-5). השמן אף שימש למטרה נוספת, להדלקת המנורה במקדש: "[ומן] השמן הזה יבעירו בנרות" (כב 6-7). קיומן של האותיות ב"ת וה"א במילה הבאה הביא אותי להציע את ההשלמה "בה[עלותם את הנרות]", על פי במדבר ח 2: "דבר אל אהרן בהעלתך את הנרת [...]".

התירוש והיצהר שהשבטים צוו להביא שימשו אפוא כנסך וכשמן למנחה הבאה עם העולות. התירוש והיצהר מוזכרים גם בזמן אכילת בשר זבח השלמים; הכהנים וראשי העם שותים מהיבול החדש של הגפנים וסכים עצמם בשמן מהיבול החדש. אחר כך יכול העם לשתות ולסוך. המגילה משרטטת אפוא תהליך הדרגתי של חילול: הסבה של הפרי מבעלות האל לבעלות בני האדם. תחילה נשמרים היין והיצהר בבעלות האל והם מנחה ונסך לקרבנות המוקרבים לו. אחר כך הכהנים שותים מן היין וסכים בשמן, ואחריהם עושים זאת ראשי העם ולבסוף "כול העם מגדול ועד קטן" (כא 12).

בסופן של יחידות הביכורים הללו מצויה אמירה המבארת במפורש את מהותם של המועדים: "[כי ביום] הזה יכפרו על התירוש וישמחו בני ישראל לפ[ני] יהוה [...]" (כא 13-14); "כי ביום הזה יכפרו על [כול] [יצ]הר הארץ לפני יהוה פעם אחת בשנה וישמחו כול בני ישראל בכול [מושבותיהמה לפני יהוה ...]" (כב 21-22). בשני משפטי הסיום מוזכרת הכפרה: "יכפרו על התירוש"; "יכפרו על כול יצהר הארץ". מילגרום¹⁶ סובר שהכפרה כאן משמעותה חילול, ואני נוטה להסכים עמו, משום שאכן המגילה משרטטת, כפי שראינו, תהליך התרה.

נסכם אפוא: הבאת התירוש והיצהר למקדש נועדה להתיר את השימוש ביבול החדש הן במקדש הן בכל מושבות בני ישראל. נמצא שהמועדים ממלאים תפקיד דומה לזה שממלא הינף העומר במקרא, אלא שבמועדי המגילה מודגש במפורש שחובתם חלה על הציבור כולו. ראשי השבטים מביאים את היבול ולוקחים חלק בטקס. באשר לפרטי הציוויים, בהם אנו מוצאים קרבה דווקא לשתי חלות הלחם המובאות ביום הביכורים. במועד התירוש ובמועד היצהר יש להביא עולות רבות כביום הביכורים

15 קימרון לא השלים שורות אלה, כנראה משום שמנה שורה יתרה בראש הטור.

16 הערה 14 לעיל.

(נזכיר שביום הינף העומר מובא רק כבש אחד). כן יש להביא ביום זה, על פי המגילה, שלמים הנאכלים (גם) על ידי הכוהנים, כביום הביכורים. החריגה מפרטי מצוות יום הביכורים היא בהוראה שנציגי העם, ולא רק הכוהנים, ייהנו מאכילת בשר.

חריגה נוספת מקווי המתאר של המקרא מצויה בהוראה שניתנת לכוהנים ולראשי העם ליהנות מהיבול החדש בסיום הטקס. בעוד שבחג השבועות נהנים הכוהנים מאכילת לחם החיטים, במועדי התירוש והיצהר אף ראשי העם נהנים מהפרי החדש במקדש עצמו. בה בעת בחג השבועות הכוהנים אוכלים מהיבול עצמו, ואילו במועדי התירוש והיצהר אין רשאים לא הכוהנים ולא הציבור להשתמש ביבול שהובא למקדש על ידי ראשי העם; זה יועד לעבודת האל ולה בלבד.

מעניינת במיוחד הקרבה בין פרטי החוק במגילה ובין הרובד הקדום המשוער שתיארנו בתחילת דברינו. הן במגילה הן ברובד המשוער הפרי המעובד מובא אל המזבח, ובשניהם נלווים זבחים לפרי והם נאכלים, עם הפרי, בשמחה, בסיום הטקס על המזבח. הן במגילה הן ברובד המשוער נתינת הפרי על המזבח ואכילתו במקדש מתירות את השימוש בו בחול.¹⁷ ההבדל המשמעותי הוא כמובן בהחלת החובה על נציגי העם במגילה כנגד החלתה על הפרט ברובד הקדום, וכן בעובדה הנובעת מהבדל זה, והיא שבמגילה יש תאריך קבוע. גם התביעה להביא עולות מרחיקה את מועדי המגילה מהרובד הקדום. איננו יכולים לטעון אפוא שכותב המגילה הכיר את הרובד הקדום. מסתבר יותר שבחר להעצים את התפיסה שיש לחלל את הפרי שהוא במהותו בבעלות האל. תפיסה זו מצויה במקרא, אך כפי שראינו היא נשחקה בשל שילוב המקורות ובשל תוספת רבדים.

חג הביכורים

הדיון במועדי התירוש והיצהר עשוי לסייע לנו בהשלמת השורות החסרות ביחידת יום הביכורים, המכונה במגילה "חג הביכורים למנחת החיטים" (יא 11) או בקיצור "חג הביכורים" (יט 9).

היחידה באה בטורים יח-יט שבמגילה. בראש טור יט חסרות שש שורות ובשורה השביעית מצויות רק האותיות קו"ף ורי"ש באמצעיתה. כ"י b לא יכול לסייע בשחזור השורות; לא השתמר ממנו דבר בטורים האלה. נביא תחילה את השורות הקיימות, ואחר כך נדון בתוכנן ובאפשרות השלמת השורות החסרות.

17 יש להעיר שבחיבורי הלכה אחרים מקומראן כלולות הלכות המצוות על כל יחיד ויחיד להביא מביכורי אדמתו למקדש ואוסרות על היחיד לאכול מיבול שדהו או כרמו לפני הבאת הביכורים. אלא שהביכורים ניתנים לכוהנים, ולא למזבח! ראו א' שמש, "ראשית וביכורים בהלכת קומראן", מגילות א (תשס"ג), עמ' 155-164.

- 18: (16) וספרתמה
 17: (17) לכם שבע שבתות תמימות מיום הביאכמה את העומר
 18: (18) התנופה תספורו עד ממוחרת השבת השביעית תספורו
 19: (19) חמישים יום והביאותמה מנחה חדשה ליהוה ממושבתיכמה
 20: (20) [חלות] לחם חמץ חדש בכורים ליהוה לחם חטים שטים
 21: (21) [חלות לחם שני] עשרונים סולת תהיה החלה האחת
 22: (22) [והביאום ראשי ה]מטות לשבטי ישראל ויקריבו
 (שש שורות חסרות)
 19: (7) [קר]
 19: (8) ברובע] היום יקריבו [את עול]ת הביכורים
 19: (9) [שנים עשר¹⁸]
 19: (10) [תמימים ומנחתמה ונ]סכמה [כמשפט והניפן] הכהנים
 19: (11) [אותמה תנופה על לחם ה]ביכורים לכוהנים יהיו ואכלום
 19: (12) בחצ]ר הפנימית ע]ם הלחם הביכורים ואחר [יאכלו]
 19: (13) [כול הע]ם לחם חדש אביבות ומלילות והיה היו]ם הזה להמה
 19: (14) [מקרא קודש חוקת עו]לם לדורותם כול מלאכת עבודה לוא
 19: (15) [יעשו בו חג] שבועות הוא וחג ביכורים לזכרון לעול]ם]

היחידה פותחת בציווי לספור שבע שבתות מיום הבאת עומר התנופה (שורות 16-19).
 אחר כך היא עוברת לחובת היום ומצווה על הבאת חלות הלחם:

והביאותמה מנחה חדשה ליהוה ממושבתיכמה [חלות] לחם חמץ חדש בכורים ליהוה.

בסוף שורה 20 בטור יח אנו מוצאים את המספר שתיים. זהו מספר החלות שהמקרא מצווה להביא. נחמיאס, בעקבות ידן, משער¹⁹ שיש להשלים "שתיים [עשרה]". לדעתו כל אחד מראשי המטות הביא חלה. נחמיאס תולה את הרעיון בהשלמה המתבקשת בשורה 9 בטור יט: "[ויקריבו שלמים כבשים] שנים עשר". אם יש להביא שנים-עשר כבשים (שאותם עתידים לאכול הכהנים; ראו יט 11-12) ולא שניים כמצווה במקרא, הרי סביר שיובאו שתיים-עשרה חלות לחם ולא שתיים כמצווה במקרא.

18 קימרון במהדורתו משלים כאן כך:

(7) [אחר עולת הב]קר]

(8) ברובע היום יקריבו [את עול]ת הבכורים

(9) [ויקריבו פר בן בקר אחד אילים] שנים עשר [וכבשים בני שנה]

(10) [שבעה תמימים ומנחתמה ונסכמה] כמשפט והניפן [הכוהנים]

אלא שכפי שהעיר נחמיאס (עמ' 48-49), אי אפשר שבשורה 9 יופיעו עולות שהרי שורות 10 ואילך מניחות שמה שמובא בשורות 8-10 נאכל על ידי הכהנים. הצעת ההשלמה שלי תידון בהמשך.

19 נחמיאס, שם, עמ' 58.

אלא שאני תוהה שמא יש בשורה 9 טעות סופר והמספר צריך להיות שתיים ולא שתיים-עשרה. נשים לב (וזאת הוכחתי בטבלה שבנספח א) שמחבר מגילת המקדש בהוראותיו בתורת המועדים אינו מוסיף על מספר קרבנות הימים הטובים המצווה במקרא. קרבנות נוספים מצויים ביום הינף העומר בלבד, הנופל תמיד, על פי לוח השמש של קומראן, ביום ראשון, כלומר ביום חול. ביום זה מצווה המגילה להביא קרבן חטאת, שאינו במקרא. לאור זאת קשה לשער שהמחבר בחר להגדיל את מספר קרבנות השלמים בחג הביכורים משניים לשניים-עשר. יתר על כן, במועד התירוש ובמועד היצהר, הנופלים ביום חול, נוספים קרבנות עולה (שניים-עשר אילים) וקרבנות שלמים (ארבעה-עשר אילים וארבעה-עשר כבשים) לקרבנות החובה הרגילים במועד: פר, איל, שבעה כבשים לעולה ושעיר עזים לחטאת. מקרבנות השלמים ניתנים שני אילים ושני כבשים לכוהנים וללויים, והנותר ניתן לנציגי שניים-עשר השבטים, איל וכבש לכל שבט. מועדים אלה נוצרו יש מאין, והמחבר יכול היה לשית עליהם כל מספר העולה על רוחו. ובכל זאת נמנע מלתת לכוהנים מספר רב של שלמים. הם והלויים מקבלים כבש אחד ואיל אחד בלבד לכל קבוצה.

אני נוטה לקבוע אפוא שכוונת מחבר מגילת המקדש הייתה לשמר את הציווי המקראי על שני כבשים כקרבן שלמים; ואם כן הוא, הרי אין מקום לסבור שציווה להביא שתיים-עשרה חלות. אני סבורה שציווי הבאת החלות נוסח כך:

והביאותמה מנחה חדשה ליהוה ממושבותיכמה [חלות] לחם חמץ חדש בכורים ליהוה לחם חטים שתיים [חלות לחם שני] עשרונים סולת תהיה החלה האחת [והביאום ראשי ה]מטות לשבטי ישראל (18:19-22)

המילה האחרונה בשורה האחרונה של טור יח היא "ויקריבו". מה בא אחר כך, בשורות שבראש טור יט? אי הוודאות כאן רבה ביותר, שכן בראש טור יט לא השתמרו, כאמור, שורות או חלקי שורות. יתר על כן, המקרא עצמו דורש פתרון: כאמור, בויקרא כג מצווה המקרא להביא "על הלחם" שבעה כבשים, פר אחד, שני אילים ושעיר עזים לחטאת, בעוד שבמדבר כח מצווה המקרא להביא שני פרים, איל אחד, שבעה כבשים ושעיר עזים. חובה עלינו להכריע כיצד פתר מחבר מגילת המקדש את הסתירה, האם התעלם מאחת הרשימות או דרש להביא את המנוי בשתייהן. אני מבקשת לטעון שבשורות החסרות הופיע הציווי להביא את שתי הרשימות. הרשימה שבמדבר כח נתפסה כרשימה של עולות היום הסטנדרטיות; הרשימה בויקרא כג קיבלה מעמד של עולות היום המיוחדות למועד ביכורי החיטים. השוואה בין חג הביכורים למועד התירוש תאשש את טענתי זו.

במועד התירוש מצווה המגילה להביא שתי קבוצות של קרבנות עולה: הן קבוצה של שניים-עשר אילים הן קבוצה של עולות המועד הסטנדרטיות. כן היא מצווה להביא שלמים: ארבעה-עשר אילים וארבעה-עשר כבשים (שמהם ניתנו לכוהנים איל וכבש

וללויים איל וכבש). פרטי הציווי של מועד התירוש מלמדים שחג הביכורים שימש כפרדיגמה בעבור המחבר שעה שציווה על קרבנות מועד התירוש, שהרי חג הביכורים הוא החג היחיד שבו יש להביא קרבנות שלמים ולא רק עולות וחטאת. ההשפעה של ציווי חג הביכורים במקרא על עיצוב חוקי מועד התירוש מסבירה אפוא את התביעה להביא שלמים וכן את התביעה להביא את עולות המועד הרגילות. נותר למצוא הסבר לתביעה להביא במועד התירוש שנים־עשר אילים לעולה, היתרים על עולות המועד הרגילות. אני מבקשת להציע שהדרישה להביא עולות נוספות במועד התירוש נובעת מהפירוש שנתן מחבר המגילה לציווי חג הביכורים שבמקרא. כאמור, יש סתירה בין העולות שמצווה להעלות ביום זה על פי ספר במדבר ובין העולות המנויות בספר ויקרא. המחבר פתר את הסתירה בתבועו להביא את שתי הרשימות, ולדעתו בחג הביכורים מצווה העם להביא מלבד עולות המועד הרגילות עולות נוספות. לשון אחר, המחבר סבר שבחג הביכורים יש להביא הן את רשימת עולות המועד הסטנדרטיות, זו של במדבר כח, הן רשימת עולות ייחודית, זו של ויקרא כג, ועל כן במועד התירוש כלל הן רשימת עולות סטנדרטית הן רשימת עולות ייחודית, זו של שנים־עשר האילים. הנחה זו, קיומן של שתי רשימות המונות עולות, היא המנחה אותי בהשלמת השורות החסרות. אני סבורה שבדומה לתיאור מועד התירוש, בתחילת היחידה בא הציווי על העולות הייחודיות למועד:

מועד התירוש	חג הביכורים
ויקריבו על היין הזה ביום הזה [עולה] ליהוה שנים עשר אילים כול ראשי אלפי ישראל [ונסכמה ע]ליה ומנחתמה כמשפט שנים עשרונים סולת בלולה [בשמן שלישית הה]ין שמן לאיל על הנסך הזה	ויקריבו על הלחם ביום הזה עולה ליהוה פר בן בקר אחד אילים שנים כבשים בני שנה שבעה ומנחתמה ונסכמה כמשפטמה לפר ולאילים ולכבשים

אחר כך הופיע הציווי להקריב את רשימת העולות השגרתית:

מועד התירוש	חג הביכורים
[ויקריבו עולה פרים שנים איל אחד וכבש]ים בני שנה שבעה ושעיר [עזים אחד לחטאת לכפר על כול עם ה]קהל [ומנחתמ]ה ונסכמה העזים אשה ריח ניחוח] ליהוה כמשפט לפרים ולאיל [ולכבשים ולשעיר העזים אשה ריח ניחוח ליהוה	ויקריבו עולה פרים שנים איל אחד כבשים בני שנה שבעה ושעיר עזים אחד לכפר על כול עם הקהל ומנחתמה ונסכמה כמשפט לפרים ולאיל ולכבשים ולשעיר העזים אשה ריח ניחוח ליהוה

אם נתאים את השחזור לאורך השורות של מגילת המקדש נקבל את הפסקה הבאה:

ויקריבו

- (1) על הלחם ביום הזה עולה ליהוה פר אחד אילים שנים
- (2) כבשים בני שנה שבעה תמימים ומנחתמה ונסכמה לפר
- (3) ולאילים ולכבשים כמשפט ויקריבו עולה פרים שנים
- (4) איל אחד כבשים בני שנה שבעה ושעיר עזים אחד לכפר
- (5) על כול עם הקהל ומנחתמה ונסכמה כמשפט לפרים ולאיל
- (6) ולכבשים ולשעיר העזים אשה ריח ניחוח ליהוה

המילים הבאות ביחידת מועד התירוש הן: "ברובע היום יקריבו [זואת וא]ת האילים ואת הנסך" (כ 6-7), ומשמען שיש להקריב את הרשימה הסטנדרטית (הנרמזת במילה זאת) ורק אחר כך את העולות הייחודיות למועד, האילים. ביחידת חג הביכורים מופיעות המילים האלה:

19: (7) [קר] [

19: (8) [ברובע] היום יקריבו [את עול]ת הביכורים]

מכיוון שבשורה הבאה, שורה 9, נראה שהמחבר עובר לצוות על שני הכבשים המובאים כשלמים, עלינו להניח שבשורות אלה, ורק בהן, ניתנה ההנחיה לגבי סדר הקרבנות של שתי הקבוצות שנידונו בשורות 1-6. עוד סביר להניח שאף בחג הביכורים מוקרבות העולות הסטנדרטיות לפני העולות הייחודיות לחג.

קרוב לסופה של שורה 8 השתמרו שלוש אותיות: "עול". קימרון השלים כאן: "עולת הביכורים". השלמתו סבירה, ואני מציעה שהביטוי "עולת הביכורים" מצביע על רשימת העולות הייחודיות ליום, זו שיש להביא אחר הרשימה הסטנדרטית. אם כך הוא, הרי שורה 7 וחצייה הראשון של שורה 8 מנו את הרשימה הסטנדרטית של העולות, זו של במדבר, שיש להביא לפני הרשימה הייחודית.

אלא שלדעתי נכלל כאן פרט נוסף. אני משערת שבשורות אלה נזכר גם קרבן החטאת. מיחידות מועד אחרות במגילת המקדש עולה שקרבן החטאת קודם לכל העולות (מלבד עולת התמיד).²⁰ נשלים אפוא כך:

19: (7) [ויקריבו את שעיר העיזים ואחר י]קר[יבו את הפרים והאיל]

19: (8) [והכבשים ברובע] היום יקריבו [ואת עול]ת הביכורים]

נוכל לסכם אפוא את השחזור המוצע:

20 הקביעה שיש לפתוח בשעיר החטאת באה למשל במועד קרבן העצים: "וכאשר הוא מקטיר ושחטו לפניו את שעיר העיזים לראשונה" (כג 11 במהדורת קימרון). וראו עוד כ' ורמן, "על מועדי הכפרה במגילת המקדש", מגילות ד (תשס"ו), עמ' 89-119.

- וספרתמה (16): 18
- (17) לכם שבע שבתות תמימות מיום הביאכמה את העומר
- (18) התנופה תספורו עד ממוחרת השבת השביעית תספורו
- (19) חמישים יום והביאותמה מנחה חדשה ליהוה ממושבותיכמה
- (20) [חלות] לחם חמץ חדש בכורים ליהוה לחם חטים שטים
- (21) [חלות לחם שני] עשרונים סולת תהיה החלה האחת
- (22) [והביאום ראשי ה]מטות לשבטי ישראל ויקריבו
- (1) [על הלחם ביום הזה עולה ליהוה פר אחד אילים שנים]
- (2) [כבשים בני שנה שבעה תמימים ומנחתמה ונסכמה לפר]
- (3) [ולאילים ולכבשים כמשפט ויקריבו עולה פרים שנים]
- (4) [ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה ושעיר עזים אחד לכפר]
- (5) [על כול עם הקהל ומנחתמה ונסכמה כמשפט לפרים ולאיל]
- (6) [ולכבשים ולשעיר העזים אשה ריח ניחוח ליהוה]
- (7) [ויקריבו את שעיר העיזים ואחר י]קר[יבו את הפרים והאיל]
- (8) [והכבשים ברובע] היום יקריבו [ו]את עול[ת הביכורים]
- (9) [ויקריבו שלמים כבשים] שנים עשר קדש יהיו בני שנה
- (10) [ת]מימים ומנחתמה ונ[סכמה] כמשפט והניפ[ו] הכוהנים
- (11) [אותמה תנופה על לחם ה]ביכורים לכוהנים יהיו ואכלום
- (12) [בחצ]ר הפנימית ע[ם] הלחם הביכורים ואחר [יאכלו]
- (13) [כול הע]ם לחם חדש אביבות ומלילות והיה היו[ם] הזה להמה
- (14) [מקרא קודש חוקת עו]לם לדורותם כול מלאכת עבודה לוא
- (15) [יעשו בו חג] שבועות הוא וחג בכורים לזכרון לעול[ם]

אם נכון הוא השחזור, נוכל למצוא בו תשובות לשאלות נוספות שעולות מהטקסט המקראי. בשורה 22 מבהירה המגילה על מי חלה חובת הבאת שתי חלות הלחם. התורה אינה מציינת אם החלות הן חובת יחיד או חובת ציבור.²¹ מחבר המגילה מדגיש שראשי המטות לשבטי ישראל הם שמביאים את החלות (כאמור אני סבורה שהמחבר דבק בציווי המקראי, שעל פיו יש להביא שתי חלות). בשורה 21 של טור יח משיבה המגילה על שאלה נוספת. כבר העיר ידן שהמקרא אינו מבהיר אם משקל שתי החלות יחדיו הוא שני עשרונים סולת, או שני עשרונים הוא משקל כל אחת מהן. מגילת המקדש קובעת שכל אחת מהחלות היא שני עשרונים.

בשורות 9-12 שבטור יט בא ביאור של הוראה מקראית קצרה ועמומה שבויקרא כג. בפסוק 20 נאמר: "והניף הכהן אתם על לחם הבכורים תנופה לפני יהוה על שני

21 ראו ליכט (הערה 3 לעיל), עמ' 165.

כבשים קדש יהיו ליהוה לכהן". הפסוק מצווה הן על הנפה של הכבשים על לחם הביכורים (בחלקו הראשון) הן על הנפה של לחם הביכורים על הכבשים (בחלקו השני).²² ההכרעה מהו הפריט המקודש 'ליהוה לכהן' שיש להניף תלויה בהכרעה קודמת: האם הפריטים המוקדשים אמורים להיות תחילה קודש ליהוה, בנתינתם על גבי המזבח, או הקדשה לכהן היא הקדשה ליהוה ודי בה. מחבר המגילה בוחר באפשרות הראשונה. הכבשים, שחלבם ניתן על המזבח הם המונפים: "[ויקריבו שלמים כבשים] שנים ... והניפו] הכוהנים אותמה תנופה על לחם הביכורים". ההכרעה הזו מביאה את המחבר לציין בהמשך: "לכוהנים יהיו ואכלום בחצן הפנימית ע]ם הלחם הביכורים". זהו ביאור מה משמעות ההקדשה לכהן; השלמים נאכלים על ידי הכוהנים בו ביום. המגילה גם מלמדת שלכבשים מצטרף לחם הביכורים ואף הוא נאכל בו ביום על ידי הכוהנים.

בסיומה של היחידה באה אמירה שיש בה משום הרחבה למצע המקראי. בשורות 12-13 נאמר שהטקס במקדש מתיר אכילת חיטים: "ואחר [יאכלו כול הע]ם לחם חדש אביבות ומלילות". אמנם המקרא מזכיר שהמנחה היא מנחה חדשה, ביכורים, אולם כפי שהזכרנו בתחילת המאמר, הוא אינו מורה במפורש שאכילה מיבול החיטים החדש אסורה בטרם יובאו שתי חלות הלחם. מחבר המגילה הוא המכריז במפורש על איסור זה. יתר על כן, תוספת זו, בעצם ניסוחה, משרטטת תהליך של חילול: תחילה מונפות החלות לפני האל; אחר כך אוכלים אותן הכוהנים; אחר כך יכול העם לאכול מהיבול החדש. ראינו שתהליך חילול בא במפורש במועדי התירוש והיצהר, והנה הוא לפנינו גם כאן.

נמצא שבחג הביכורים, בדומה למועדי התירוש והיצהר, מבקש מחבר מגילת המקדש להעצים את ההכרה שהפריי בבעלות האל ושיש לחללו, והוא עושה זאת על ידי תוספת פרטי הלכות המדגישים את תהליך החילול. חג הביכורים חוזר במגילת המקדש למשמעותו הראשונית.²³

22 ראו כסלו (הערה 3 לעיל), עמ' 29.

23 תוספת משמעות למהות החג באה גם בשורה 15. המחבר מכנה את המועד בשני שמות, "חג ביכורים" ו"חג שבועות". המונח "חג שבועות" תמוה, שכן בציווי על ספירת הימים בין הבאת העומר לבין חג הביכורים נוקטת מגילת המקדש את לשונו של ויקרא כג, המורה על ספירת שבתות: "וספרתמה לכם שבע שבתות תמימות מיום הביאכמה את העומר התנופה תספורו עד ממוחרת השבת השביעית תספורו חמישים יום והביאותמה מנחה חדשה ליהוה [...]". (יח 16-19). נמצא שהמונח **שבועות** במגילה אינו רומז לספירת הימים שבין הנפת העומר ובין הבאת שתי חלות הלחם; עלינו לפרש אפוא שהמחבר מתכוון כאן לשבועה ולברית הנקשרות למעמד הר סיני, שלדעת המחבר חל בט"ו בחודש סיוון.

הינף העומר

בתחילת דבריי ציינתי שהדיון בהינף העומר יידחה לסוף המאמר שכן בירורם של חגי הביכורים האחרים יסייע בהבנת הצייווי המופיע ביחידה המוקדשת לו. להלן ניעזר במסקנות שעלו מדברינו עד כה.

כאמור, הצייווי להניף עומר בא בויקרא כג 9-15. בעת שייכנסו בני ישראל לארץ ויקצרו את קצירה, עליהם להביא את "עמר ראשית" הקציר אל הכוהן, ועל הכוהן להניפו "ממחרת השבת" (כג 10-11). לטקס נלווה כבש לעולה (פסוקים 12-13), ורק עם סיומו מותר לאכול מהתבואה החדשה: "ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם את קרבן אלהיכם [...]". (פסוק 14).

הכתוב בויקרא כג אינו מבאר מהו עומר.²⁴ איננו יכולים להסיק אפוא מויקרא כג אם פעולת ההקדשה מתמצה בהבאת אלומה ובהנפתה או שמא יש לשרוף אותה או את חלקה על המזבח. לא זו אף זו, שמא אין מדובר באלומה אלא בעשרון קמח שעורים שחלקו מוקטר ואולי גם חלקו נאכל. אי בהירות זו נקשרת לשאלה מהו הקרבן המוזכר בפסוק 14: האם מדובר בשעורים או באיל.²⁵

נעיין עתה במגילת המקדש. הנה השורות שהשתמרו, בטור יח, עם ההשלמות שהציע קימרון:

- (8) :18 [לאיל הזה [ולחם
 (9) :18 [וקלי וקרמל לוא תואכלו עד עצם] היום ה(ו)זה [ ]
 (10) :18 [עזים לחטאת ל] [כפר]
 (11) :18 [על כול עם הקהל ומנחתו ונ]סכו כמשפט עשרון סולת
 (12) :18 [ב]לולה [בשמן רביעית ההין ו]יין לנסך רביעית ההין
 (13) :18 וכיפר על כול עם הקהל מכול אשמת[ם]
 (14) :18 [ונסלח להמה ביום הזה] חוקות עולם יהיה זה להמה
 (15) :18 [בכול מושבותיה]מה ואחר יעלו את האיל אחת פעם
 (16) :18 [בשנ]ה ביום הניפת העומר

בקטע קרחות רבות. השורה האחרונה ביחידה, שורה 16, היא זו המאשרת שהיחידה עוסקת בהינף העומר: "ביום הניפת העומר". השורות הראשונות, שבהן כפי הנראה צוין התאריך וניתנו הוראות בדבר הינף העומר עצמו, לא השתמרו. בשורות שהשתמרו

24 י' ליכט, "עמר", אנציקלופדיה מקראית, ו, טור 301.

25 על פי כסלו (הערה 3), עמ' 31-32, מניסוח החוק המקראי עולה שיש להקטיר בדרך זו או אחרת את השעורים. לטענתו הבחירה בניסוח זהה – "הביאכם את עומר התנופה", "הביאכם את קרבן אלהיכם" – מלמדת שהעומר הוא הקרבן. אם המונח קרבן מכוון למזון, הקרבנות היא נתינה על המזבח. נמצא שעל פי החוק המקראי יש להקטיר את העומר בדרך כלשהי. החשוב לדיוננו הוא העובדה שהמקרא אינו נוקט לשון ברורה.

אנו מוצאים הנחיות בדבר קרבנות שיש להביא ביום הינף העומר: שער עזים לחטאת (שורה 10) ואיל (שורות 8 ו-15). בין שני ציוויי הקרבנות האלה בא האיסור לאכול מהיבול החדש: "[ולחם וקלי וכרמל לוא תואכלו עד עצם] היום ה(ו)זה" (שורה 9). ההשלמה המוצעת לקרחה במשפט זה כמעט ודאית, שכן זהו המקום היחיד שבו אפשר לשבץ את ההוראה בדבר איסור אכילה מהיבול לפני הינף העומר, מה עוד שבשורה 9 השתמרו המילים "היום הזה" הבאות בפסוק 14 בויקרא כג.

די בנתונים אלה כדי לקבוע שהיחידה, בניגוד ליחידות הקודמות, אינה כוללת שום הוראה בדבר אכילה, לא של הכוהנים ולא של העם. נמצא שעל פי מגילת המקדש מדובר בהנפת אלומה ולא בעשרון קמח. נותרה אפוא השאלה האם האלומה רק הונפה או שמא גם הוקטרה.

אני סבורה שעיון מחודש בשורות שהשתמרו עשוי לתת תשובה גם לשאלה זו. השוואה בין המצוי במגילה לבין המקרא מלמדת שהציווי במגילה בנוי מרכיבים רבים יותר מרכיבי המועד המקראי. במקרא היחידה מורכבת משלושה חלקים: הציווי להביא את העומר, הציווי להקריב כבש והאיסור לאכול מהתבואה "עד הביאכם את קרבן אלהיכם". יש מקום לשער שאף המגילה פותחת בציווי להביא את העומר. ודאי הוא שאחר כך בא הציווי להביא איל (על בחירה זו ראו להלן) ואחר כך האיסור לאכול מהתבואה. אולם המגילה מוסיפה ומצווה להביא שער עזים לחטאת. יתר על כן, נראה שמנקודת מבטו של המחבר הפריט החשוב ביותר במועד הוא דווקא שער החטאת, שאינו במקרא, והוא עיקר עבודת היום. לשעיר זה מוקדשות שש שורות מכלל שלוש-עשרה השורות של היחידה, שורות 10-15.

העובדה שהמחבר מעמיד את שער החטאת במרכז אפשר שהיא מלמדת שאותו זיהה המחבר כקרבן האלוהים הנזכר בויקרא כג, הקרבן שרק לאחר הבאתו מותרת האכילה מהתבואה. נעייין בשורות העוסקות בקרבן החטאת ונראה שיש מקום להשלים את הכתוב באופן שיביע דעה זו. התיבות שהשתמרו בשורה 10 הן "שעי[ר] עזים לחטאת". כדי להעניק משמעות לביטוי זה עלינו להניח שקודם לביטוי "שער עזים לחטאת" בא פועל בהוראת הבאה או הקרבה. יש לשים לב גם ששורה 9 כוללת את האיסור לאכול מהתבואה, איסור המסתיים במקרא במילים "עד הביאכם את קרבן אלהיכם". אפשר אפוא שביטוי זה אכן בא בסופה של שורה 9 ובתחילת שורה 10, שלא השתמרו, והוא נקשר ישירות לקרבן החטאת. שורות 9-10 היו עשויות אפוא להיראות כך:

18: (9) [וקלי וכרמל לוא תואכלו עד עצם] היום ה(ו)זה [עד הביאכם]

18: (10) [את קרבן אלהיכם והקרבתם שער] עזים לחטאת [לכפר]

אפשר שכאן הרחקנו לכת והשלמה זו אינה משקפת את שהיה כתוב במגילה. כך או כך, עדיין עומדת בעינה הקביעה שקרבן החטאת הוא עיקר היום. נראה אפוא שהתשובה

לשאלה האם הובאה האלומה למזבח תהיה שלילית. אין האלומה צריכה לקבל מעמד של קרבן; יש קרבן אחר והוא טוב ממנה. מסקנות הדיון עד כה מאפשרות השלמה של השורות החסרות בתחילת היחידה, שורות 4-8. נתחיל בשורה 8. בסופה של השורה מצוי הביטוי "לאיל הזה". מילת היחס ל- מלמדת שבשורה או בשורות שקדמו הוזכר דבר מה השייך לאיל, וסביר שמדובר במנחה ובנסך שיש להביא עם האיל. מנחה ונסך אכן מפורטים בויקרא כג 13, אלא ששם מוזכרת החובה להביא כבש דווקא. המנחה המובאת עם הכבש על פי ויקרא, שני עשרונים, מתאימה בכמותה לאיל שהוא כבש בוגר ולא לכבש רגיל בן שנתו (במדבר טו 6), בעוד היין והשמן שיש להביא הם רביעית ההין (ויקרא כג 13), כמות המתאימה לכבש צעיר. בויקרא יש אפוא חוסר התאמה בין הציווי להביא כבש ובין גודל המנחה הנלווית אליו. מגילת המקדש בוחרת לצוות על הבאת איל ובכך מתאימה בין הקרבן ובין מנחתו. אני מציעה אפוא להשלים את שורות 6-8 כך:²⁶

ויקריבו עולה (6): 18

(7) ליהוה איל אחד ומנחתו שני עשרונים סולת בלולה בשמן

18: (8) רביעית ההין ויין לנסך רביעית ההין לאיל הזה

ההשלמה המוצעת בשורות 7-8 מניחה שהמחבר לא שינה את כמויות היין והשמן המפורטות במקרא, אולם למעשה אין באפשרותנו לדעת אם מחבר המגילה נשאר נאמן לכמות שבמקרא – רביעית ההין – או שינה אותה לשלישית ההין, כמות המתאימה לאיל.

מה נכלל בשורות הפותחות את היחידה? אני משערת שבהן נזכרו כפי הנראה הן התאריך שיש להניף בו את העומר הן מצוות ההנפה עצמה, נראה שתחילה נזכר התאריך, בדומה לציווי מועדים אחרים במגילה. כפי שהראה ידן, לוח השנה שעל פיו פועלת המגילה הוא לוח בן 364 ימים, ובו "ממחרת השבת" מתפרש כמחרת השבת הראשונה שאחר הפסח, יום ראשון, העשרים ושישה בחודש הראשון.²⁷ אני סבורה שמצוות ההנפה, שהופיעה אחר כך, כללה גם את הקביעה, המוכרת לנו ממועדי הביכורים האחרים, שהחובה חלה על הציבור, וראשיו הם אלה שצריכים להביא את היבול. נשלים אפוא כך:

ובעשרים וששה לחודש הזה והביאותמה את (4): 18

18: (5) עומר ראשית קצירכם ממחרת השבת תביאוהו כל ראשי

18: (6) שבטי ישראל והניף הכוהן את העומר לפני יהוה ויקריבו עולה

26 אני מותירה רווח בתחילת שורה 6 משום שההשלמה המוצעת בהמשך לשורות הראשונות ביחידה מתפרשת על תחילתה של השורה.

27 ידן (הערה 10), עמ' 81.

דיוננו מאפשר להציג את היחידה בשלמותה:

- (4) :18 [ובעשרים וששה לחודש הזה והביאותמה את]
(5) :18 [עומר ראשית קצירכם ממחרת השבת תביאוהו כל ראשי]
(6) :18 [שבטי ישראל והניף הכוהן את העומר לפני יהוה ויקריבו עולה]
(7) :18 [ליהוה איל אחד ומנחתו שני עשרונים סולת בלולה בשמן]
(8) :18 [רביעית ההין ויין לנסך רביעית ההין] לאיל הזה [ולחם]
(9) :18 [וקלי וקרמל לוא תואכלו עד עצם] היום ה(ו)זה [ ]
(10) :18 [עזים לחטאת ל] [כפר]
(11) :18 [על כול עם הקהל ומנחתו ונ]סכו כמשפט עשרון סולת
(12) :18 [ב]לולה [בשמן רביעית ההין ו]יין לנסך רביעית ההין
(13) :18 וכיפר על כול עם הקהל מכול אשמת[ם]
(14) :18 [ונסלח להמה ביום הזה] חוקות עולם יהיה זה להמה
(15) :18 [בכול מושבותיה]מה ואחר יעלו את האיל אחת פעם
(16) :18 [בשנ]ה ביום הניפת העומר

נסכם אפוא ונקבע שמחבר מגילת המקדש סבר שיש להביא אלומת שעורים ביום העשרים ושישה בחודש הראשון, ועד הבאתה אין לאכול מיבול השעורים החדש. אולם מה שמתיר את האכילה הוא קרבן החטאת ולא ההנפה: יבול השעורה מותר באכילה משום שהעם זכה בכפרה ובסליחה עם הביאו את שעיר החטאת. מנקודת ראותה של מגילת המקדש הינף העומר שוב אינו יכול להיחשב מועד ביכורים, שכן הליך החילול המהותי במועד ביכורים אינו מצוי בו.

סיכום

דיוננו מחייב ניסוח מחודש של הטענה שבתחילת המאמר. לא ארבעה מועדי ביכורים יש במגילת המקדש אלא שלושה. יום הינף העומר אינו מועד ביכורים; הוא מועד המסמל בעיקרו כפרה. שלושת מועדי הביכורים מוקדשים במגילה לשלושת היבולים החשובים ביותר: לחיטה, לגפן ולזית. במועדים אלה עולים למזבח היבולים לאחר עיבודם, שעה שהם הופכים להיות עיקר מזונו של האדם: הלחם, היין והשמן. בפרטי ההלכות של שלושת המועדים הללו המחבר יוצר הלכה אידאלית המביעה ומיישמת את ההנחה הנרמזת במקרא, והיא שהיבול שייך לאל ועל מגדליו להביא מביכוריו למזבח כדי להתיר את השימוש בו. הנחה זו אינה באה לידי ביטוי מלא בפרטי החוקים שבמקרא; מחבר מגילת המקדש משלים את החסר.

נספח א: קרבנות המועדים במגילת המקדש

הטבלה שלהלן עשויה ללמדנו על משמעות הקרבנות במגילת המקדש בהשוואה למקרא. המספרים המופיעים בסוגריים הם מספרי הקרבנות במקרא. לא נכללו כאן המספרים שהוצעו בהשלמות אלא רק אלה שקריאתם ודאית.

חג	עולה פר	עולה איל	עולה כבש	שעיר חטאת	שלמים פר	שלמים איל	שלמים כבש
אחד בניסן	(0) ?	(0) 1	(0) 7	(0) 1			
חג המצות	(2) 2	(1) 1	(7) 7	(1) 1			
הינף העומר			(1) 1	(0) 1			
חג הביכורים	(?) ?	(?) ?	(?) ?	(?) ?			2 או 12 (2)
מועד תירוש	(0) 2	(0) 12+1	(0) 7	(0) 1	(0) 14	(0) 14	
מועד יצהר	(0) 2	(0) 2	(0) ?	(0) 1	(0) 14	(0) 14	
מועד העצים	(0) 12	(0) 12	(0) 12	(0) 2			
יום הזיכרון (מלבד עולת החודש)	(1) ?	(1) 1	(7) 7	(1) 1			
יום הכיפורים	1 עולה; 1 חטאת (כנ"ל)	(3) 3	(7) 7	(2) 2			
סוכות	7-13 (7-13)	(2) 2	(14) 14	(1) 1			

נשים לב שבימי המועדים המצוינים בתורה כימים טובים שחל בהם איסור מלאכה (והמתועדים בשלמות במגילה) אין שינוי במספר הקרבנות. מספר הקרבנות בחג המצות, ביום הזיכרון, ביום הכיפורים ובחג הסוכות זהה במגילה ובמקרא. עם זאת בשעה שמחבר המגילה עוסק במועד שאינו יום טוב, היינו יום הינף העומר, הוא מעז להוסיף קרבנות על המצוי במקרא. בעוד במקרא הדרישה היא להביא כבש אחד לעולה, במגילת המקדש יש להביא גם שעיר עזים לחטאת (יח 4).

מעובדות אלה ניתן לחלץ קו מנחה באשר למועדים שאין ודאות לגבי מספר קרבנותיהם. אם מדובר על ימים טובים, לא נהיה רשאים להניח בשחזור קרבנות נוספים לאלה שמצוה המקרא.

נספח ב: מועד התירוש ומועד היצהר הטבלה המשווה – טבלה משווה

מועד היצהר	מועד התירוש
וספר[תמה לכ]ם מיום הזה שבעה שבועות שבע פעמים תשעה וארבעים יום שבע שבתות תמימות תהיינה עד ממוחרת השבת השביעית תספורו חמשים יום	וספרתמה לכמה מיום הביאכמה את המנחה החדשה ליהו[ה את] לחם הבכורים שבעה שבועות שבע שבתות תמימות [תהיינה] עד ממוחרת השבת השביעית תספורו חמשים יום
והקרבתמה שמן חדש ממשבות מטות בני[יש]ראל מחצית ההין אחד מן המטה שמן חדש כתית [ויקריבו את ראשית ה]יצהר על מזבח העולה בכורים לפני יהוה	ו[ה]ק[ר]בתמה יין חדש לנסך ארבעה הינים מכול מטות ישראל שלישית ההין על המטה
	ויקריבו על היין הזה ביום הזה [עולה] ליהוה שנים עשר אילים כול ראשי אלפי ישראל [ונסכמה ע]ליה ומנחתמה כמשפט שנים עשרונים סולת [בלולה בשמן שלישיית הה]ין שמן לאיל על הנסך הזה
[ויקריבו עולה ליהוה ברובע היום פרים שני]ם אילים שנים [כבשים שבעה ושעיר לחטאת לכפ]ר בו על כול העדה לפני [יהוה ומנחתמה ונסכמה סולת בלולה] בשמן הזה מחצית ההין [לפר האחד ויין מחצית ההין נסך כמ]שפט עולה היא אשה ריח ניחוח לפני יהוה [ושלישית ההין שמן לאיל האחד ויין שלישיית ההין ורבע ההין שמן לכבשים ולשעיר ורביעית ההין יין ומן] השמן הזה יבעירו בנרות בה[עלותם את הנרות]	[ויקריבו עולה פרים שנים איל אחד וכבש]ים בני שנה [שבעה ושעיר עזים אחד לחטאת לכפר על כול עם ה]קהל [ומנחתמה] ונסכמה כמשפט לפרים ולאיל [ולכבשים ולשעיר העזים אשה ריח ניחוח] ליהוה ברובע היום יקריבו [זואת וא]ת האילים ואת הנסך
[ויקריבו שלמי]ם [ביום הזה אילים ארבעה עשר] וכבשים [בני] שנה ארבעה עשר [ומנחתמה ונסכמה כמשפט לאילים ולכבשים] אחר העולה יעשום [וזרקו את דמם על המזבח סביב ואת] חלבמה יקטירו על המזבח	[ויקריבו שלמי]ם [ביום הזה אילים ארבעה עשר] וכבשים [בני] שנה ארבעה עשר [ומנחתמה ונסכמה כמשפט לאילים ולכבשים] אחר העולה יעשום [וזרקו את דמם על המזבח סביב ואת] חלבמה יקטירו על המזבח
ויירימו מן האילים ומן הכבשים את שוק הימין ואת חזי התנופה ולראשית [ואת האזרוע ו]את החזה ואת [הלחיים ואת הקב]ה ואת [האזרוע עד עצם השכם ויניפו אותמה תנופה	ויירימו ליהוה תרומה [ת]נופה מן [האזרוע עד עצם השכם ויניפו אותמה תנופה

מועד התירוש

מועד היצהר

[לכוהנים י]היה שוק התרומה וחזה [התנופה אל בני ישראל ולראשית ויתנו את האזרועות] והלחיים והקבאות למנות [והיה להמה חוק עולם מאת בני ישראל] אל ואת השכם הנשאר מן האזרוע [יתנו ללויים והיה להמה מאת העם ל] חוק עולם להמה ולזרעמה [אחר יוציאום אל בני ישראל]

ונתנו בני ישראל לכוהנים איל אחד כבש אחד וללויים איל אחד כבש אחד ולכול מטה ומטה איל אחד כבש אחד ואכלום ביום הזה בחצר החיצונה לפני יהוה חוקות עולם לדורותיהמה שנה בשנה אחר יואכלו ויסוכו מן השמן החדש ומן הזתים

[ונתנו] שרי האלפים [מן] האילים ומן [הכבשים איל אחד כבש אחד לאהרון ולב]נו ולבני לוי [איל אחד כבש אחד ולכול המטה [איל] אחד כבש אחד לכול המטות] שנים [ע]שר שבטי ישראל ואכלום בחצר החיצונה לפני יהוה [וישתו מן התירוש הכוהנ]ים ישתו שמה ראשונים והלויים [שניים ואחריהמה ישתו כול בני ישראל נשיאי הדגלים בראישונה [וכל שרי האלפי]ם ואחריהמה כול העם מגדול ועד קטן יחלו לשתות יין חדש ולאכול ענבים ובוסר מן הגפנים

כי ביום הזה יכפרו על [כו]ל [יצ]הר הארץ לפני יהוה פעם אחת בשנה וישמחו כול בני ישראל בכל [מושבותיהמה לפני יהוה חוק עולם לדורותיהמה]

[כי ביום הזה יכפרו על התירוש וישמחו בני ישראל לפ]ני יהוה [חוקות] עולם לדורותיהמה בכל מושבותיהמה ושמחו ביום הזה במועד [החלם] לנסך נסך שכר יין חדש על מזבח יהוה שנה שנה